

Integrationen kräver mer från parterna än etableringsjobb

Dagens Nyheter den 3 april 2018

Det är svårt att se uppgörelsen om så kallade etableringsjobb som en stor framgång för den svenska modellen. Åtgärden är alltför bekväm för parterna. Den är senkommen och därtill otillräcklig.

De senaste årens helt överskuggande arbetsmarknadsfråga har varit hur etableringen i sysselsättning av utrikes födda (och andra) med låga kvalifikationer ska förbättras. Mycket av diskussionen har fokuserat på vad arbetsmarknadens parter kan göra. LO, Unionen och Svenskt Näringsliv har nu kommit överens med regeringen om så kallade etableringsjobb. Överenskommelsen bygger på den principuppgörelse som arbetsgivare och fack ingick i november förra året.

Arbetsgivarens lönekostnad (lön plus arbetsgivaravgift) för ett etableringsjobb ska vara endast 8 400 kronor per månad. Samtidigt ska staten betala ett skattefritt bidrag direkt till den anställde på strax under 10 000 kronor. Dennes disponibla månadsinkomst (efter skatt och bidrag) blir då 15 600 kronor. Det motsvarar vad som blir kvar efter skatt på en månadslön lite under 20 000 kronor på ett reguljärt arbete.

Etableringsjobb ska kunna innehas i två år. De förutsätter att kollektivavtal om dem sluts på förbunds nivå. Arbetstagarna ska kunna delta i SFI (svenska för invandrare) och annan kortare utbildning. Externa aktörer – inte Arbetsförmedlingen – ska i första hand stå för matchningen mellan etableringsanställningar och arbetssökande.

Etableringsjobben blir ännu en form av statligt subventionerad sysselsättning utöver dem som redan finns. Ett problem med de flesta av dessa är att volymerna blivit långt mindre än avsett. Det gäller inte minst de så kallade YA-jobben (yrkesintroduktionsanställningarna) som alliansregeringen införde 2014 och som kombinerar anställning med yrkesutbildning. Målet var 30 000 anställningar, men det har bara blivit drygt 700.

En berättigad fråga är därför om etableringsjobben kommer att bli tillräckligt många. Avsikten är minst 10 000 platser. Men det är lätt att peka på faktorer som kan hålla nere volymen.

- Flera fack, som Byggnads och Transport, har ställt sig avvisande till avtal om etableringsjobb.
- Parternas och regeringens överenskommelse innefattar inte bemanningsbranschen, där utrikes födda med kort vistelsetid i landet utgör en större andel av de anställda än i övriga ekonomin.
- Överenskommelsen gäller inte företag utan kollektivavtal (sex av tio småföretag).

Dessutom ska etableringsjobben inte introduceras förrän andra halvåret 2019.

Den i dag vanligaste formen av anställningsstöd är nystartsjobben som omfattar cirka 33 000 personer, de flesta utrikes födda. Subventionen för en nyanländ eller långtidsarbetslös blir större –

och arbetsgivarens lönekostnad därmed lägre – på ett etableringsjobb än på ett nystartsjobb. Därför kommer troligen en del etableringsjobb bara att ersätta nystartsjobb. Det minskar i så fall nettotillskottet av jobb.

Etableringsanställningarna har hyllats som en stor framgång för den svenska modellen med uppgörelser mellan arbetsmarknadens parter. Men jag har svårt att se det så. Fack och arbetsgivare har förhandlat fram att en tredje aktör – staten – ska ställa upp med en så stor subvention att arbetsgivarnas lönekostnad sänks kraftigt utan att arbetstagarens lön efter skatt och bidrag blir lägre än på en vanlig anställning med minimilön. Det kan inte ha varit svårt för arbetsmarknadsparterna att enas om.

Ett ytterligare skäl till att etableringsjobben sannolikt inte blir så många är att de är tidsbegränsade. Sysselsättningseffekterna skulle bli större om det också tillskapades permanenta nya enkla jobb med permanent lägre lönekostnader än för i dag existerande jobb. Det förutsätter lägre minimilöner än dagens, eftersom det skulle bli alltför dyrt för staten med permanenta anställningssubventioner.

Arbetsmarknadsekonomiska rådets senaste (och sista) rapport analyserade hur det har gått för arbetslösa som kommit in på de enkla jobb som redan finns. Det kan till exempel vara fråga om städare, hemservicepersonal, köks- och restaurangbiträden, tidningsutdelare och vaktmästare. Sådana jobb tycks ha fungerat som språngbräddor till högre sysselsättning och inkomster. Efter tio år hade drygt 40 procent av dem som fick lågkvalificerade jobb 2005 avancerat till mer kvalificerade arbeten. Samtidigt har inträdet i enkla jobb inte varit någon mirakelmedicin: förbättringarna i arbetsmarknadsutfall är måttliga. Det är inte förvånande. Arbetslivserfarenhet kan bara delvis kompensera för grundläggande utbildningsbrister.

Forskningen tyder på att alla metoder för att öka sysselsättningen bland personer med låga färdigheter har begränsade effekter. Det gäller såväl redan existerande arbetsmarknadsprogram som vuxenutbildning. Det kan också antas gälla etableringsjobben. Därför är det viktigt att använda så många medel som möjligt. Det är ett starkt argument för också permanenta, mer lågavlönade jobb som då bör kombineras med generösa studiestöd för att öka möjligheterna att avancera till bättre jobb.

Arbetsmarknadsparterna får inte slå sig till ro med etableringsjobben utan bör inleda ett arbete med att identifiera var nya enkla jobb skulle kunna komplettera existerande anställningar. Det finns alltså mer att göra. Och det bör ske snabbt.

Lars Calmfors